

Λεωνίδας Βατικιώτης *Εθνική-Alpha: Αλλαγές στον επιχειρηματικό χάρτη φέρνει το ευρώ*

Αδοξο ήταν το τέλος της συμφωνίας συγχώνευσης της Εθνικής Τράπεζας με την Alpha Bank που ανακοινώθηκε πανηγυρικά στις 31 Οκτωβρίου, έπειτα από πολύμηνες και εν κρυπτώ διαπραγματεύσεις, από το Διοικητή της Εθνικής Θ. Καρατζά και τον Πρόεδρο της Alpha I. Κωστόπουλο. Το Σάββατο, 18 Ιανουαρίου, στις 3.00 το μεσημέρι, με λιτές ανακοινώσεις που εξέδωσαν οι δύο τράπεζες, ανήγγειλαν τον οριστικό τεματισμό των διαπραγματεύσεων. Μαζί με τις διαπραγματεύσεις κατέρρευσε και ένας στόχος «εθνικής εμβέλειας» που επί μήνες τροφοδότησε πλήθος φιλοδοξιών. Κοινός τόπος τους ήταν η αντιμετώπιση του ανταγωνισμού από την ευρωζώνη. Η κατέρρευση του σχεδίου συγχώνευσης, πέρα από τους πολιτικούς κλυδωνισμούς που προκάλεσε στο κυβερνητών κόμμα, έθεσε και ορισμένα κρίσιμα ερωτήματα.

Το πρωτότερο εξ αυτών αφορά την τύχη ανάλογων επιχειρηματικών σχεδίων. Κατά

πόσο, με άλλα λόγια, αποτελεί κυρίαρχη τάση στις μέρες μας η γιγάντωση των επιχειρήσεων. Να υπενθυμίσουμε ότι ανάλογο φιάσκο είχε ζήσει στο πρόσφατο παρελθόν και η γερμανική χρηματοπιστωτική αγορά, ενώ επενδυτικοί οίκοι εξειδικευμένοι στην παροχή συμβουλών σε σχέδια εξαγορών υπογραμμίζουν ολοένα και εντονότερα τους κινδύνους που κρύβουν εξαγορές και συγχωνεύσεις επιχειρήσεων γιγαντιαίων μεγεθών. Ενδεικτικά να αναφέρουμε την KPMG, η οποία, σε μελέτη που είχε εκδώσει στις 30 Νοεμβρίου 1999, ανέφερε ότι μόνο το 17% όλων των συγχωνεύσεων ανέβασε την αξία των συγχωνευθέντων επιχειρήσεων, ενώ το 53% των περιπτώσεων οδήγησε τους μετόχους σε ζημιά. Το υπόλοιπο δε 30% των συγχωνεύσεων ελάχιστα προσέφερε, σύμφωνα με την ίδια έρευνα, στην απόδοση των εταιρειών¹.

Μία εικόνα των παγκόσμιων εξαγορών και συγχωνεύσεων, πέρα για πέρα αντιπροσωπευτική ώστε να μπορούμε να εξάγουμε

ασφαλή συμπεράσματα και για την Ελλάδα, παρέχουν τα ίδια τα Ηνωμένα Έθνη στην ετήσια έκδοσή τους για τις διεθνείς επενδύσεις². Στο πιο πρόσφατο ντοκουμέντο που εκδόθηκε το Σεπτέμβριο του 2001, καταγράφεται η αξία των διασυνοριακών εξαγορών και συγχωνεύσεων, αξίας άνω του 1 δισ. δολαρίων, από το 1987 μέχρι το 2000. Πέραν των βραχυπρόθεσμων διακυμάνσεων στην αξία ανάλογων πράξεων που σχετίζονται τις περισσότερες φορές με τη φάση της οικονομικής συγκυρίας χωρίς να ανατρέπουν τη γενική τάση, αυτό που παρατηρούμε είναι ότι στα δεκατέσσερα έτη που αναφέρεται η χρονολογική σειρά ο αριθμός ανάλογων πράξεων αυξήθηκε περισσότερο από δώδεκα φορές! Η συνολική αξία δε αυτών των συμφωνιών αυξήθηκε σχεδόν τριάντα φορές. Πράγματι, ενώ το 1987 υπογράφηκαν παγκοσμίως μόνο 14 συμβόλαια εξαγορών και συγχωνεύσεων άνω του 1 δισ. δολαρίων, συνολικού ύψους 30 δισ., το 2000 ο αριθμός των συμφωνιών έφτασε τις 175, ενώ η αξία τους τα 866 δισ. δολάρια.

Η εκτόξευση του αριθμού των πράξεων συγκεντροποίησης του κεφαλαίου και η συνακόλουθη αύξηση της δύναμης διεθνών μονοπωλιακών και πολυκλαδικών ομίλων δεν είναι προφανής. Χρηζει υπογράμμισης γιατί οι ύμνοι στην επιχειρηματικότητα και την καινοτομία που συνόδευσαν την άνθηση του τομέα των νέων τεχνολογιών και των επικοινωνιών, την προηγούμενη τριετία, συνοδεύτηκαν από εγκώμια στις μικρές επιχειρηματικές μονάδες και αμφισβήτηση της αξίας που έχει στο σημερινό καπιταλισμό η συγκέντρωση του κεφαλαίου. Πρόκειται για ιδεολογήματα που συμπυκνώνονται στη «γοητεία του μικρού» και τα οποία, για πολιτικούς λόγους, επέδειξαν μεγαλύτερη ανθεκτικότητα στο χρόνο από το περιβάλλον στο οποίο άνθησαν· τη Νέα

Οικονομία. Επίσης ανάλογες ερμηνείες επανέρχονται στα απόνερα της αποτυχίας μεγαλεπήβολων σχεδίων εξαγορών και συγχωνεύσεων, όπως εν προκειμένω έγινε με την Εθνική και την Alpha.

Συμπερασματικά, όπως προκύπτει από τη διεθνή αλλά και την ελληνική πραγματικότητα, η τάση γιγάντωσης είναι κυρίαρχη και υπερισχύει πρόσκαιρων αποτυχιών. Ακόμη και αυτές οι αποτυχίες όμως διατηρούν τη σημασία τους για να αποκρυπτογραφήσουμε τις φυγόκεντρες τάσεις που γεννιούνται στον αντίποδα των κινήσεων συσπείρωσης του κεφαλαίου κάθε καπιταλιστικού κοινωνικού σχηματισμού.

Το σχέδιο συγχώνευσης της Εθνικής με την Alpha συγκέντρωσε τις ευλογίες της κυβέρνησης, γιατί πράγματι αποτελούσε μια στρατηγική κίνηση αντιπίθεσης του ελληνικού κεφαλαίου. Η εξόφθαλμα ευνοϊκή, προς τους μετόχους της Alpha, σχέση ανταλλαγής των μετοχών που ορίστηκε λίγες ημέρες μετά την πρώτη ανακοίνωση διασφάλιζε ότι, πέραν των ευλογιών, το ίδιο το κράτος αναλάμβανε να ηγηθεί των διαδικασιών εξυγίανσης και οικονομικής στήριξης που χρειάζεται το κεφάλαιο στις σημερινές συνθήκες, καταβάλλοντας και το απαραίτητο κόστος. Κίνηση στρατηγικής σημασίας, συμβατή με ανάλογες πρωτοβουλίες που ανέλαβαν και άλλες κυβερνήσεις πρόσφατα, όπως του Μπους για παράδειγμα, η οποία προδιαγράφει την κατεύθυνση και το περιεχόμενο των κρατικών παρεμβάσεων για το επόμενο διάστημα. Σε ό,τι αφορά τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα συγκεκριμένα, οι σημερινές αντίξοες συνθήκες προσδιορίζονται από τις εξής παραμέτρους: όξυνση του ανταγωνισμού από ιδρύματα της ευρωζώνης στο έδαφος της κατάργησης των νομισματικών εμποδίων και της απελευθέρωσης της κίνησης των κεφαλαίων,

ανάγκη αναπροσανατολισμού των πηγών εσόδων καθώς το ειδικό βάρος παραδοσιακών εργασιών, όπως οι πράξεις μετατροπής συναλλάγματος και τα έσοδα από τη διαφορά επιτοκίων, περιθωριοποιείται και, τέλος, η ίδια η οικονομική ύφεση όπως αυτή εκφράζεται στο εσωτερικό και το εξωτερικό.

Ο «εθνικής εμβέλειας» στόχος που προαναφέραμε αφορούσε στη δημιουργία μίας τράπεζας αρκετά ισχυρής ώστε να μπορεί να εισέλθει στις κορυφαίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα στην εικοστή πέμπτη θέση. Στη συνέχεια, από αυτή τη θέση, όχι μόνο να προσπείσει καλύτερα τα συμφέροντα του ελληνικού χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου και τμημάτων της μεταποίησης που διατηρούν προνομιακές σχέσεις μαζί του, αλλά πρωτίστως να αποτρέψει την είσοδο στην ελληνική αγορά των ευρωπαϊκών κολοσσών που θα αδυνάτιζε τη θέση όχι μόνο των καπιταλιστών που δραστηριοποιούνται στις τράπεζες αλλά και όσων απασχολούνται σε άλλες δραστηριότητες. Ο στόχος αυτός, ενδεικτικός των οξυτάτων ανακατατάξεων που θα δούμε στη συνέχεια, συγκέντρωσε την ομόθυμη στήριξη οικονομικών και πολιτικών παραγόντων της ολιγαρχίας. Δυστυχώς όμως και των επίσημων συνδικάτων, όπως είναι η ΟΤΟΕ και η ΓΣΕΕ. Τα κατ' όνομα μόνο

εργατικά συνδικάτα έδειξαν να αγνοούν πως σε έναν οργανισμό που συγχωνεύεται το ζητούμενο στο εσωτερικό του είναι η αύξηση της παραγωγικότητας, η μεγέθυνση των κερδών ανά εργαζόμενο και άλλοι στόχοι που σαν κοινό παρονομαστή έχουν την εντατικοποίηση της παραγωγής, απολύσεις και περιστολή των αμοιβών.

Το σχέδιο συγχώνευσης της Εθνικής με την Alpha απέτυχε κατά κύριο λόγο εξαιτίας της προϊούσας διεθνοποίησης του ελληνικού κεφαλαίου, που λειτούργησε υπονομευτικά σε μια τέτοια προοπτική, και δευτερευόντως λόγω των αντικρουόμενων συμφερόντων επιμέρους τμημάτων της αστικής τάξης. Το συγκεκριμένο γεγονός σε καμιά περίπτωση δεν μειώνει την αυξημένη σημασία που αποκτούν οι πράξεις συγκέντρωσης του κεφαλαίου στο πλαίσιο της ευρωζώνης και, πολύ περισσότερο, τον αυξημένο ρόλο που αναλογεί στο κράτος για να αντιμετωπιστεί η ύφεση.

Σημειώσεις

1. KPMG, *Mergers & Acquisitions Global Research Report*, 1999.
2. *World Investment Report 2001*, Promoting Linkages.